

УДК 376:378(075.8)

К. О. Кольченко, Г. Ф. Нікуліна,
кандидати технічних наук

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНИХ МІСЦЬ СТУДЕНТІВ З ІНВАЛІДНІСТЮ ЯК ЧИННИК ЇХНЬОЇ ІНКЛЮЗІЇ У ПРОФЕСІЙНЕ СЕРЕДОВИЩЕ

У статті описано шляхи вирішення проблем працевлаштування випускників з інвалідністю вищих навчальних закладів. Запропоновано облаштовувати для студентів з інвалідністю спеціалізовані навчальні місця, використовувати їх як модель майбутніх робочих місць. Це дасть змогу надавати роботодавцям перелік обладнання та вимог до робочих місць при працевлаштуванні людей з інвалідністю.

Ключові слова: випускники з інвалідністю, роботодавці, працевлаштування, навчальні та робочі місця.

Як зазначається у Плані дій Ради Європи по сприянню правам і повній участі інвалідів у суспільстві [1], зайнятість та професійна орієнтація й підготовка є основними факторами соціальної інтеграції та економічної незалежності людей з інвалідністю. Там також підкреслюється, що кожна європейська країна має законодавчо закріпити здійснення необхідних заходів для забезпечення рівних можливостей при одержанні робочого місця людиною з інвалідністю. Рівний доступ до працевлаштування може бути забезпечений завдяки впровадженню антидискримінаційних заходів у поєднанні із заходами щодо підтримки людей з інвалідністю.

За даними Міністерства праці та соціальної політики України [2] з 2,6 млн людей з інвалідністю в Україні працездатними є 1,32 млн українських громадян, поза тим тільки 565,2 тисяч з них працевлаштовані. Зокрема, у складі працюючих людей з інвалідністю 257,2 тис. жінок і 307,6 тис. чоловіків.

Одним із найважливіших чинників забезпечення зайнятості людей з інвалідністю є підвищення рівня та якості їхньої освіти в поєднанні з соціальною інтеграцією [3]. На жаль, спільною для європейських країн є проблема низької активності людей з інвалідністю щодо трудової зайнятості [1], зокрема через недостатній рівень освіти, відсутність впевненості у своїх можливостях та консервативність суспільства. Тому набуття практичних і соціальних

навичок у період навчання є однією з передумов майбутнього успішного працевлаштування таких людей.

Насамперед при організації навчання необхідно сприяти участі людей з обмеженими фізичними можливостями в оцінюванні своїх професійних можливостей, у професійній орієнтації та інших послугах, пов'язаних з навчанням та працевлаштуванням, для повного та об'єктивного визначення свого потенціалу, схильностей та можливостей. Наступним кроком є визначення напряму підготовки і складання індивідуального плану навчання людини з інвалідністю в межах навчального закладу з урахуванням вимог індивідуальної програми реабілітації. Під час здійснення індивідуального плану навчання необхідно створювати сприятливі умови для набуття студентами практичного досвіду, наприклад, у студентських навчально-виробничих підрозділах, студентському науковому товаристві, у період проходження навчальної практики тощо. І нарешті, перед закінченням навчального закладу, коли перед випускником з інвалідністю постає питання реалізації набутих знань, умінь та навичок і знаходження свого місця на ринку праці, їм потрібна консультативно-тренінгова підтримка для набуття навичок написання резюме, пошуку роботи та вміння презентувати себе на інтерв'ю з роботодавцем.

У процесі моніторингу працевлаштованості випускників з інвалідністю, проведеного Центром планування та розвитку кар'єри Університету «Україна», було виявлено низку проблем, з якими стикаються обидві сторони: як випускники університету, так і їхні роботодавці. Одним із найважливіших питань, що виникають при працевлаштуванні людини з інвалідністю, є необхідність організації для неї безбар'єрного робочого простору. З одного боку, науково-технічний прогрес і стрімке входження інформаційних технологій у повсякденну діяльність відкривають дедалі більше перспектив для працівників якісно виконувати робочі завдання, незважаючи на функціональні обмеження, за умов належного облаштування робочого місця. З іншого боку, потенційні роботодавці, як правило, є необізнаними щодо реальних можливостей людей з інвалідністю та особливостей облаштування їхніх робочих місць, і через це часто відмовляють їм у працевлаштуванні чи погоджуються лише на формальне оформлення на роботу, перебуваючи у полоні застарілих соціальних стереотипів.

З досвіду Університету «Україна» можна запропонувати два напрями вирішення цієї проблеми: формування й облаштування

індивідуальних навчальних місць для студентів з інвалідністю як моделей їхніх майбутніх робочих місць, а також широке інформування роботодавців щодо особливостей організації робочого простору випускників з інвалідністю та їхніх професійних можливостей.

При формуванні навчальних місць для студентів з інвалідністю необхідно враховувати і максимально компенсувати їхні сенсорні вади та враховувати індивідуальні особливості, що можуть заважати засвоєнню навчального матеріалу та якісному виконанню навчальних завдань. В ідеалі таке навчальне місце має бути індивідуалізованим згідно з потребами кожного окремого студента. Але в навчальному закладі інтегрованого типу з великою кількістю студентів різних нозологій та значним розмаїттям індивідуальних особливостей навіть у межах однієї нозології створення індивідуального навчального місця для кожного студента практично є нереальним завданням. Доцільніше говорити про створення універсальних робочих місць із можливістю їх гнучкого пристосування до потреб студентів.

Тому до організації навчальних місць для студентів з інвалідністю в Університеті «Україна» ми підходили поетапно. Спочатку були визначені вимоги, згідно з якими створювались навчальні місця для студентів певних нозологій в Центрі самостійної роботи студентів з інвалідністю [4]. Ці місця пройшли практичну апробацію під час самостійної роботи студентів різних нозологій упродовж трьох навчальних років, після чого було визначено вимоги до створення універсального навчального місця студента з інвалідністю, яке можна розташувати в кожному комп'ютерному класі з метою забезпечення інклюзії студентів з інвалідністю у навчальний процес. Використання студентами таких робочих місць дасть їм змогу набути досвіду користування комп'ютерною та офісною технікою, визначити перелік необхідних для них індивідуальних пристосувань, що полегшують доступ до інформації та допомагають у виконанні навчальних завдань і, в результаті, визначити вимоги до облаштування майбутнього робочого місця.

Надання випускнику з інвалідністю офіційного додатку до резюме у вигляді вимог до облаштування робочого місця є, безумовно, позитивним моментом при їхньому працевлаштуванні. По-перше, перелік обладнання дає роботодавцю повне уявлення про організацію робочого місця фахівця з інвалідністю. По-друге, в додатку мають міститись пропозиції щодо шляхів забезпечення архітектурно-інформаційної безбар'єрності робочого простору. По-третє,

оскільки перелік вимог до робочого місця надається тільки після практичної апробації студентом навчального місця, це додатково засвідчує професійний досвід та вміння молодого фахівця працювати з офісною та комп'ютерною технікою.

На жаль, на практиці далеко не всі роботодавці готові взяти на роботу людину з інвалідністю. Так, серед випускників Університету «Україна» 2008/09 року працевлаштовано лише 40%. Ще 20% продовжило навчання. Як свідчить досвід Олд Домініонського університету (Вірджинія, США), для американського університету такий результат роботи вважався би задовільним [5]. Але не треба забувати про те, що у Сполучених Штатах діє потужна система соціальної підтримки людей з інвалідністю, тому влаштування на роботу такої людини не є питанням її економічного виживання, а радше питанням її соціалізації, здобуття незалежності та більш повної самореалізації. Для більшості європейських країн працевлаштування випускників з інвалідністю стало важливим соціальним завданням, яке вирішується спільними зусиллями державних органів, роботодавців, профспілок та громадських організацій [1].

Таким чином, одним із важливих чинників інклюзії студентів з інвалідністю в освітнє, а потому і в професійне середовище є створення для них універсальних навчальних місць і моделювання на їх основі вимог до індивідуальних робочих місць для подальшого працевлаштування. Слід проводити постійний моніторинг працевлаштування випускників з інвалідністю, з'ясовувати не тільки труднощі, з якими вони стикаються, але й проблеми, що виникають в їхніх роботодавців, забезпечувати постійний зворотний зв'язок. З одного боку, необхідно поліпшувати якість професійної підготовки випускників, а з іншого — має ефективно працювати система заохочення роботодавців, зокрема, за рахунок надання певних податкових пільг, додаткових інвестицій для облаштування робочих місць, забезпечення громадського визнання роботодавців, започаткування нових номінацій у межах існуючих бізнес-рейтингів.

Література

1. Рекомендация Rec(2006)5 Комитета Министров государствам-членам о Планах действий Совета Европы по содействию правам и полному участию инвалидов в обществе: улучшение качества жизни инвалидов в Европе, 2006–2015 годы. Утверждена Комитетом Министров 5 апреля 2006 года на 961-м заседании постоянных представителей министров.

2. Масленникова В. Ю. Реабилитация инвалидов в Украине, в контексте реализации Плана Действий Совета Европы: материалы Междунар. науч.-практ. конф. [«Реабилитация инвалидов, их рациональное трудоустройство в контексте реализации Плана действий Совета Европы»], (Украина, 25–26 июня 2009 г.) / Луганский межрегиональный центр профессиональной, медико-физической и социальной реабилитации инвалидов, 2010. — С. 44–53.

3. Конвенция про права інвалідів. Резолюція Генеральної Асамблеї ООН №61/106, прийнята на Шістдесят першій сесії ГА ООН 13 грудня 2006 року (неофіційний переклад). Вид. Представництва ООН в Україні, 2008. — 40 с

4. Таланчук П. М., Кольченко К. О., Нікуліна Г. Ф. Супровід навчання студентів з особливими потребами в інтегрованому освітньому середовищі: /навч.-метод. посібник. — К. : Соцінформ, 2004. — 128 с

5. Забезпечення рівних можливостей для навчання студентів з інвалідністю: Методичний посібник для викладачів щодо роботи в інтегрованих групах / К.О.Кольченко, Ш. Равер-Лампман, Г. Ф. Нікуліна, Н. Я. Козліковська, Г. Є. Мазарська. — К. : Університет «Україна», 2005. — 76 с

В статтє описані пути решения проблем трудоустройства выпускников с инвалидностью высших учебных заведений. Предложено обустроить для студентов с инвалидностью специальные учебные места, использовать их как модель будущих рабочих мест. Это даст возможность предоставлять работодателям перечень оборудования и требований к рабочим местам при трудоустройстве людей с инвалидностью.

Ключевые слова: выпускники с инвалидностью, работодатели, трудоустройство, учебные и рабочие места.

Ways of HEIs graduates with disability employment problems solution are described. Proposed to equip the specialised study places for students with disability as a model of their future working places. It gives possibility to acknowledge employers with requirements and necessary equipment for the working places when they employ people with disability.

Key words: graduates with disability, employers, employment, study and working places.